

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

Bakı Dövlət Universiteti

Magistr təhsil pilləsi üçün

EKOLOJİ HÜQUQ

KURSUNUN

P R O Q R A M I

İxtisas: 060701-Torpağın ekoloji monitorinqi və qorunması

Bakı Dövlət Universiteti Rektorumun
17 mart 2017-ci il tarixli R-21 sayılı
əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Bakı-2017

Tərtib edənlər: 1. BDU-nun əmək və ekologiya hüququ kafedrasının müdiri,
hüquq üzrə elmlər doktoru, professor
Qasımov Alış Məmiş oğlu
2. Hüquq üzrə elmlər doktoru, dosent
Hüseynov Əbülfəz İbrahim oğlu
3. Baş müəllim Əliyev Mahir Oqtay oğlu
4. Müəllim Bayramova Aygün Asifovna

Elmi redaktor: Hüquq üzrə elmlər doktoru, professor
Qasımov Alış Məmiş oğlu

Rəyçilər: AMEA Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunun “Dövlət və hüquq
nəzəriyyəsi, Mülki proses və mülki hüquq” şöbəsinin müdiri, hüquq
üzrə elmlər doktoru, professor
Qurbanov Həbil Surxay oğlu

BDU-nun Əmək və ekologiya hüququ kafedrasının professoru,
hüquq üzrə elmlər doktoru,
Cəfərov Zəhid İsa oğlu

İzahat vərəqəsi

Kursun tədrisinə 45 saat (30 saat mühazirə, 15 saat məşğələ) ayrılmışdır.

Müasir dövrdə təbiət və cəmiyyət arasında qarşılıqlı nisbət qorunub saxlanması dövlətin əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biridir.

Ekoloji hüquq milli hüququn müstəqil, lakin kompleks xarakterli sahələrindən biridir. Son dövrdə ekologiya hüququnun əhəmiyyəti artmışdır. Bu, nəinki ölkəmizdə, habelə regionda və dünyada təbii sərvətlərin tükənməsi və onların qorunub saxlanması zəruriyyəti ilə əlaqədardır.

Ölkəmizin ərazisində yerləşən təbiət obyektləri fiziki və hüquqi şəxslərin mənafeyinə xələl gətirmədən Azərbaycan Respublikasına mənsubdur. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 14-cü maddəsində təsbit olunan yuxarıda göstərilən müddəə məhz təbiət obyektlərinin mülkiyyət formalarını müəyyən etmişdir. Təbiət obyektləri üzərində mülkiyyət formaları ekologiya hüququ sahəsində insan və vətəndaşın hüquq və vəzifələri ilə sıx bağlıdır.

Hər bir kəsin sağlam ətraf mühitdə yaşamaq, sağlamlığını qorumaq, ətraf mühitin əsl vəziyyəti haqqında məlumat toplamaq, ekoloji hüquq pozma ilə əlaqədar onun sağlamlığına və əmlakına vurulmuş zərərin əvəzini almaq və s. kimi hüquqları vardır. Təbii sərvətləri qorumaq insan və vətəndaşın əsas vəsifəsidir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 39-cu maddəsinə əsasən heç bir kəs ətraf mühitə, təbii ehtiyatlara qanunla müəyyən edilmiş həddlərdən artıq təhlükə törədə və ya zərər vura bilməz.

Ekoloji hüquq milli hüquq sisteminin tərkib hissəsi kimi aşağıdakı müxtəlif funksiyalara malikdir: tənziçici, qoruyucu, mühafizəçisi, qadağançisi, idarəçisi, maarifləndirici və s. Bu funksiyalar Azərbaycan Respublikasının ekologiya qanunvericiliyindən və bu sahədə dövlətin hüquq siyasətindən irəli gəlir. Ekoloji hüquq münasibətlərinin qanunvericilik yolu ilə təkmilləşdirilməsi Azərbaycan Respublikasının qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biridir.

Ekoloji şüurun səviyyəsinin artması hüquqi şüurun, bütövlükdə isə ictimai şüurun inkişafı ilə şərtlənmişdir. Bu baxımdan ekoloji maarifləndirmə, ekoloji biliklərin öyrədilməsi, ekologiya sahəsində müəyyən dəyərlər sisteminin formalaşdırılması dövlətin qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biridir. Bunlar isə ekoloji hüquq mədəniyyətinin tərkib hissəsi kimi ekoloji mədəniyyətin təşəkkül tapması və formalaşmasına gətirib çıxarır.

Ekoloji hüquq fənninin tədrisi tələbələr tərəfindən ekoloji biliklərin, təbiəti mühafizə qanunvericiliyinin mənimsənilməsinə, normativ-hüquqi aktlarla işləmək bacarığının formalaşmasına səbəb olacaq.

Fənnin tədrisində tələbələr

bilməlidir:

- Azərbaycan Respublikası ekoloji qanunvericiliyinin normalarını;
- Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxsığı və ratifikasiya etdiyi beynəlxalq ekoloji normaları.

bacarmalıdır

- hüquqi aktları təfsir və tətbiq etməyi;
- faktları və halları hüquqi cəhətdən düzgün tövsif etməyi;

-hüquqi xarakterli sənədləri hazırlamağı,normativ aktların hüquqi ekspertizasını həyata keçirməyi,ixtisaslı hüquqi məsləhətlər və rəylər verməyi;

-hüquqi qərarlar qəbul etməyi və digər hüquqi hərəkətləri həyata keçirməyi.

-yiyələnməlidir

- Azərbaycan Respublikasının ekoloji qanunvericiliyində istifadə olunan terminləri və əsas anlayışları;

-peşə fəaliyyətinin müvafiq sahələrində hüquq normalarının reallaşdırılması üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən normativ və faktik informasiyanın əldə edilməsi metodlarını;həmçinin məhkəmə təcrübəsinin təhlili və ümumiləşdirilməsi metodlarını;

-peşə fəaliyyətini həyata keçirmək vərdişlərini.

Mövzular üzrə saatların bölgüsü

№	Mövzular	Mühazirə	Məşğələ	Cəmi
1	Ekoloji hüququn predmeti, metodu və sistemi	2	2	4
2	Ekoloji hüququn mənbələri və prinsipləri	4	2	6
3	Ekologiya sahəsində hüquq münasibətləri və mülkiyyət hüququ	2	2	4
4	Ekoloji-hüquqi məsuliyyət	4	2	6
5	Əhalinin və ərazinin ekoloji təhlükəsizliyinin hüquqi tənzimlənməsi	2	-	2
6	Təbiət obyektlərinin ekoloji-hüquqi rejimi	8	4	12
7	Xüsusi mühafizə edilən təbiət obyektləri və komplekslərinin ekoloji-hüquqi mühafizəsi	2	2	4
8	İnsanın ekoloji-hüquqi statusu. Sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ	2	-	2
9	Xarici ölkələrin ekoloji hüququnun ümumi xarakteristikası	2	-	2
10	Beynəlxalq ekoloji hüquq	2	1	3
	CƏMİ:	30	15	45

ÜMUMİ HİSSƏ

1.Ekoloji hüququn predmeti, metodu və sistemi

Müasir dövrdə cəmiyyətin və təbiətin qarşılıqlı təsir formaları. Ekoloji konsepsiyaların anlayışı və mahiyyəti. Dövlətin və hüququn ekoloji funksiyası. Ekoloji hüququn anlayışı və predmeti. Ekoloji hüququn metodları. Ekoloji hüququn sistemi. Ekoloji hüququn digər hüquq sahələri ilə qarşılıqlı əlaqəsi [7],[9],[38],[44].

2.Ekoloji hüququn mənbələri və prinsipləri

Ekoloji hüququn mənbələrinin anlayışı, təsnifatı və sistemi. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ekoloji hüququn əsas mənbəyi kimi. Qanunlar və qanun qüvvəli aktlar ekoloji hüququn mənbəyi kimi. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin fərmanları ekoloji hüququn mənbəyi kimi. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarları ekoloji hüququn mənbəyi kimi. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının aktları ekoloji hüququn mənbəyi kimi. Yerli özünüidarətmə orqanlarının aktları ekoloji hüququn mənbəyi kimi. Beynəlxalq hüquqi aktlar ekoloji hüququn mənbəyi kimi.

Ekoloji hüququn prinsiplərinin anlayışı və təsnifatı. Ekoloji hüququn prinsiplərinin məzmunu [3],[7],[8],[9],[30],[37].

3.Ekologiya sahəsində hüquq münasibətləri və mülkiyyət hüququ

Ekologiya sahəsində hüquq münasibətlərinin anlayışı və sistemi. Ekoloji hüquq münasibətlərinin anlayışı və əsas xüsusiyyətləri. Ekoloji hüquq münasibətlərinin obyektləri və subyektləri. Ekoloji hüquq münasibətlərinin yaranması, dəyişməsi və xitam edilməsinin əsasları. Ekoloji hüquqi faktlar. Ekoloji hüquq münasibətlərinin təsnifatı. Ekoloji hüquq münasibətlərinin məzmunu.

Təbiət obyektləri üzərində mülkiyyət hüququnun anlayışı və ümumi xarakteristikası. Təbiət obyektləri üzərində mülkiyyət hüququnun əsas əlamətləri. Təbiət obyektləri üzərində mülkiyyət formaları. Təbiət obyektləri üzərində mülkiyyət hüququnun subyektləri və obyektləri. Təbiət obyektləri üzərində mülkiyyət hüququnun yaranması, dəyişilməsi və xitam edilməsi.

Təbiət obyektləri üzərində mülkiyyət hüququnun məzmunu [7], [9], [16], [35],[37],[38],[43].

4.Ekoloji- hüquqi məsuliyyət

Ekoloji-hüquqi məsuliyyətin anlayışı, əlamətləri və funksiyaları. Ekoloji-hüquqi məsuliyyətin yaranma əsasları.

Ekoloji hüquq pozuntularına görə inzibati-hüquqi məsuliyyət. Ekoloji hüquq pozuntularına görə cinayət məsuliyyəti. Ekoloji hüquq pozuntularına görə maddi məsuliyyət. Ekoloji hüquq pozuntularına görə mülki-hüquqi məsuliyyət. Ekoloji hüquq pozuntularına görə intizam məsuliyyəti. Xüsusi ekoloji-hüquqi məsuliyyət. Ekoloji-hüquqi məsuliyyətdən azad etmənin əsasları [2], [7], [9], [19], [20], [21], [22],[16],[34],[36].

5.Əhalinin və ərazinin ekoloji təhlükəsizliyinin hüquqi tənzimlənməsi

Ekoloji təhlükəsizlik anlayışı. Əhalinin və ərazinin ekoloji təhlükəsizliyinin hüquqi tənzimlənməsinin obyektı. Fövqəladə ekoloji vəziyyət. Ekoloji fəlakət. Fövqəladə vəziyyət. Fövqəladə ekoloji vəziyyət və ekoloji fəlakətlər haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət. Fövqəladə ekoloji vəziyyət, ekoloji fəlakət və ekoloji risklərin hüquqi tənzimlənməsi vasitələri. Ekoloji risklər haqqında xarici və beynəlxalq qanunvericilik.

Azərbaycan Respublikasının ekoloji təhlükəsizlik konsepsiyası [4], [9], [11], [15],[26].

XÜSUSİ HİSSƏ

6.Təbiət obyektlərinin ekoloji-hüquqi rejimi

Torpağın ekoloji-hüquqi rejiminin xarakteristikası.Yerin təkinin ekoloji-hüquqi rejiminin xarakteristikası. Suların ekoloji-hüquqi rejiminin xüsusiyyətləri. Meşələr və meşədən kənar bitki ehtiyatları ekoloji-hüquqi rejimin obyektı kimi. Heyvanlar aləmi ekoloji-hüquqi rejimin obyektı kimi. Atmosfer havası ekoloji-hüquqi rejimin obyektı kimi [7], [9], [17], [18], [23], [24], [16], [25],[26],[27],[28],[29],[32],[33],[43].

7.Xüsusi mühafizə edilən təbiət obyektləri və komplekslərinin ekoloji-hüquqi mühafizəsi

Xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin və obyektlərin anlayışı və ümumi xarakteristikası. Xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin və obyektlərinin növlərinin hüquqi rejimi. Milli parkların hüquqi rejimi. Təbiət parklarının hüquqi rejimi. Dövlət təbiət yasaqlıqlarının hüquqi rejimi. Zooloji parkların hüquqi rejimi. Nəbatət bağlarının hüquqi rejimi. Müalicə-sağlamlaşdırma yerlərinin və kurortların hüquqi rejimi[3],[6].[7],[9],[14],[15],[31].

8.İnsanın ekoloji-hüquqi statusu. Sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ

İnsanın ekoloji hüquqlarının anlayışı və onun əhəmiyyəti. İnsanın ekoloji hüquqlarının hüquqi tənzimlənməsi. İnsanın ekoloji hüquqlarının təminatları və müdafiəsi mexanizmləri. Təbiətin mühafizəsi üzrə öhdəliklər[1],[2],[12],[13].

9.Xarici ölkələrin ekoloji hüququnun ümumi xarakteristikası.

MDB ölkələrində ekoloji hüququnun inkişafı. İqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrin ekoloji hüququnun əsas xüsusiyyətləri. Avropa İttifaqının ekoloji hüququ[1],[2],[39],[40],[41],[42].

10.Beynəlxalq ekoloji hüquq

Beynəlxalq ekoloji hüququn anlayışı və predmeti. Beynəlxalq ekoloji hüququn mənbələri. Beynəlxalq ekoloji hüququn prinsipləri. Beynəlxalq ekoloji hüququn subyektləri. Beynəlxalq ekoloji-hüquqi məsuliyyət [2],[10],[11],[1],[8],[12],[13].

İSTİFADƏ VƏ TÖVSIYƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

Əsas:

1. Əliyev Ə.İ. İnsan hüquqları. Dərslik. Bakı: Hüquq ədəbiyyatı, 2013, 490 s.
2. Hüseynov L.H. Beynəlxalq hüquq: Dərslik. Bakı: Qanun, 2012, 408s.
3. Nuriyev C.Q., Əsgərov Ə.T., Əhmədov Z.İ. Ekologiya hüququ. Bakı: Qanun, 2003, 342s.
4. Məhərrəmov A.A. Ekoloji təhlükəsizliyin beynəlxalq və dövlətdaxili hüquqi aspektləri (nəzəri və praktik problemləri) Bakı, 2010, 412s.
5. Musayev Z.S., Əsədov M.Y., Məmmədov K.M., Zərbəliyev M.S. Su ehtiyatlarının kompleks istifadəsi, inteqrasiyalı idarə edilməsi və mühafizəsi. Bakı, 2008, 267s.
6. Yusifov E.F., Nəsiyev V.C. Hirkan biosfer rezervatı. Bakı, 2004, 165s.
7. Боголюбов С.А. Экологическое право: Учебник. М.: Юрайт, 2014, 448с.
8. Бекашев К.А. Принципы и источники международного экологического права. М.: Проспект, 1999, 126 с.
9. Дубовик О.Л. Экологическое право: Учебник. М.: Проспект, 2009, 439с.
10. Международное экологическое право: Учебник / Отв. ред. Р. М. Валеев. М.: Статут, 2012, 498с.
11. Лагунова А.И. Экологическая безопасность человека (международно-правовой аспект). Красноярск: КНЦ, 2003, 254с.
12. Нурмухаметова Э.Ф. Международный экологический правопорядок и экологические права человека. М., 2004, 356с.
13. Солнцев А.М. Современное международное право о защите окружающей среды и экологических правах человека. М.: Проспект, 2013, 391с.
14. Manfred N. Introduction to the Human Rights Regime. Leiden / Boston, 2002, 236p.
15. Alverson K., Oldfield F., Bradley R.S. (eds.) Past Global Changes and Their Significance for the Future. London. Pergamon Press, 2000, 523p.
16. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı: Qanun, 2013, 62s.
17. Azərbaycan Respublikasının ekoloji qanunvericiliyi (normativ-hüquqi aktlar toplusu). I cild. Bakı: Qanun, 2006, 760s.
18. Azərbaycan Respublikasının ekologiya qanunvericiliyi (normativ-hüquqi aktlar toplusu). II cild, Bakı: Qanun, 2006, 884s.
19. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. Bakı: Qanun, 2015, 400 s.
20. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi. Bakı: Qanun, 2015, 288s.
21. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Bakı: Qanun, 2016, 400 s.
22. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi. Bakı: Qanun, 2015, 768s.
23. Azərbaycan Respublikasının Meşə Məcəlləsi / Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 2012, №6, maddə 496
24. Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsi / Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 1998, №3, maddə 135

25. Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının 8 iyun 2009-cu il tarixli Qanunu. Bakı: "İqtisadi həyat", 2010, 36s.
26. Ekoloji təhlükəsizlik haqqında Azərbaycan Respublikasının 8 iyun 1999-cu il tarixli Qanunu/ Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1998, №8, maddə 471
27. Torpaq Qanunları Külliyyəti, II cild, Bakı: "Hüquq Yayım Evi", 2015, 792s.
28. Torpaq Qanunları Külliyyəti, II cild, Bakı: "Hüquq Yayım Evi", 2015, 720s.
29. Heyvanlar aləmi haqqında Azərbaycan Respublikasının 10 iyun 1999 tarixli Qanunu /Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2008, №6, maddə 460
30. Normativ hüquqi aktlar haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Qanunu. Bakı: Qanun, 2011, 64s.
31. Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında Azərbaycan Respublikasının 24 mart 2000-ci il tarixli Qanunu /Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, №7, maddə 479
32. Yer in təki haqqında Azərbaycan Respublikasının 13 fevral 1998-ci il tarixli Qanunu. Bakı: Qanun, 1998, 34s.

Əlavə:

33. Axundzade J.T. Понятие и значение государственного контроля в области охраны атмосферного воздуха //Qanun, Bakı, 2010, №9, s.140-148
34. Əsədov A.Ə., Əliyev M.O. Ekoloji hüquq pozuntusunun anlayışı və səciyyəvi cəhətləri //Qanun, Bakı, 2012, №4, s.52-57
35. Əsədov A.Ə., Əliyev M.O. Ekoloji hüquq münasibətlərinin bəzi səciyyəvi cəhətləri haqqında/ Nəqliyyat hüququ, Bakı, 2012, №4, s.180-187
36. Hüseynov Ə.İ. Hüquqi məsuliyyət anlayışı //Qanun, Bakı, 2012, № 01, s.3-10
37. Hüseynov Ə.İ., Qəmbərov D.M. Ekologiya hüququ. Xüsusi hissə. Dərs vəsaiti. Bakı: "Sabah", 2016, 376s.
38. Qənbərov D.M. Ekologiya hüququ. Ümumi hissə. Dərs vəsaiti. Bakı: "Sabah", 2016, 380s.
39. Məhərrəmov A.A. Avrupa İttifaqının ekologiya hüququ: Dərs vəsaiti. Bakı: Şirvanəşr, 2008, 218s.
40. Краснова И.О. Экологическое право США: исследование теории и практики развития. М., 1996, 378с.
41. Обзор законодательства государств-членов СНГ и стран Балтии: вопросы сотрудничества в области охраны окружающей среды / Под ред. О.Л. Дубовика. М., 2005, 381с.
42. Охрана окружающей среды в деятельности европейского сообщества (международно-правовой аспект). М., 2001, 350с.
43. Трушина Т.П. Экологические основы природопользования. Ростов н/Д.: Феникс, 2010, 321с.
44. Экология и охрана окружающей среды: Учебник / В. И. Коробкин, Л.В. Передельский. М.: КноРус, 2013, 357с.